

БОГДАН ПАВЛОВИЧ МАЦЕЛЮХ

(до 75-ліття від дня народження)

2 жовтня 2007 р. виповнилося 75 років визначному вченому в галузі генетики і мікробіології, завідувачу відділу генетики мікроорганізмів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України доктору біологічних наук, професору, члену-кореспонденту НАН України Богдану Павловичу Мацелюху.

Б.П. Мацелюх народився в с. Цетуля Яворівського району на Львівщині. У 1948 р. закінчив із срібною медаллю СШ №2 у Яворові і в цьому ж році поступив на лікувальний факультет Львівського медичного інституту. В 1949 р. ще неповнолітнім був арештований і засуджений Військовим трибуналом до 10 років ув'язнення в режимних таборах м. Воркути. Після смерті Сталіна і настання хрущовської "відлиги" звільнений в 1954 р. і реабілітований. Відновив навчання в медичному інституті, який закінчив у 1959 р. з відзнакою. За направленням державної комісії, ознайомленої з "плямою" в особистій справі випускника, працював лікарем-інфекціоністом в Березнегівській міжрайонній лікарні Миколаївської області.

У 1960 р. Богдан Павлович поступив до аспірантури в Інституті мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України і з цього часу його творча діяльність нерозривно пов'язана з цим науковим закладом. Тут Б.П. Мацелюх сформувався як справжній вчений, який збагатив генетику мікроорганізмів науковими працями і активно сприяв її розвитку в Україні після відродження класичної генетики і краху лисенківщини. Б.П. Мацелюха як "нанадійного" вченого директивні органи СРСР довіряли і не випускали за кордон для участі в наукових конференціях, симпозиумах і конгресах.

У 1963 р. у рідному інституті він захистив кандидатську, а в 1980 р. у ВНД) генетики і селекції промислових мікроорганізмів (Москва) — докторську дисертації з генетичної трансформації і картування хромосоми стрептоміцетів відповідно. З 1965 р. і до цього часу він завідує відділом генетики мікроорганізмів, у якому разом з колективом науковців успішно розробляє фундаментальні і прикладні проблеми мікробіології і генетики: індукований мутагенез в динаміці реплікації і репарації

ДНК, картування геномів стрептоміцетів, генетичну рекомбінацію три злиті протопластів та їх трансформації за допомогою плазмідно-ДНК, вивчення плазмід і конструювання на їх основі векторних молекул, генетичний контроль регуляцію біосинтезу нового протипухлинного антибіотика ландоміцину Е, генетичну селекцію високоактивних штамів бактерій, стрептоміцетів і грибів — промислових продуцентів антибіотиків і вітамінів.

Б. П. Мацелюх вперше в бувшому Радянському Союзі побудував ряд генетичних карт стрептоміцетів, у тому числі промислових продуцентів антибіотиків, і показав дронеправлену реплікацію хромосоми цих мікроорганізмів, відкрив нові антибіотики, зокрема тропилпуклинний антибіотик ландоміцин Е, розробив систему вектор-господар на основі плазмиди, клонував ряд генів біосинтезу ландоміцину Е, селекціонував і впровадив у виробництво високоактивні продуценти поліміксину В, хлортетрацикліну (біовіту), олеандоміцину, канамицину і бета-каротину. У співавторстві з вченими Інституту біології клітини НАН України (м. Львів) і Інституту досліджень раку Віденського медичного університету в дкрив механізм протиракової дії ландоміцину Е, в основі якого лежить запрограмована смерть ракових клітин (апоптоз).

Богдану Павловичу притаманні самовідданість улюбленій науці, людяність, широка ерудиція, гостре відчуття нового, висока працездатність, прагнення підтримувати постійний зв'язок теоретичних досліджень з практичними потребами медицини і сільськогосподарства.

Б. П. Мацелюх опублікував понад 250 наукових праць у тому числі 3 монографії ("Проблеми генетической

трансформации", 1969; "Рекомбинация и репликация ДНК бактерий и стрептомицетов", 1979; "Генетические карты микроорганизмов", 1986), є співавтором 6 авторських свідоцтв СРСР і 4 патентів України.

За наукові досягнення у 1989 р. ювіляру було присуджено премію ім. Д. К. Заболотного НАН України, в 1991 р. — Державну премію України в галузі науки і техніки і у 2003 р. — звання Заслуженого діяча науки і техніки України.

У 1990 р. Б. П. Мацелюха обрано членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю "молекулярна генетика".

Богдан Павлович успішно проводив багатостороннє співробітництво з ученими Чехословаччини, Болгарії, Німеччини, Іспанії та США в рамках різних наукових програм (INTAS, CRDF та інші), був учасником міжнародних конгресів з мікробіології і генетики, міжнародних симпозіумів з генетики промислових мікроорганізмів, продав закордонним фірмам ліцензії на штами мікроорганізмів — промислові продуценти бета-каротину і поліміксину В.

Багато уваги вчений приділяв науково-педагогічній діяльності. Ювіляру підготував 13 кандидатів наук і є науковим керівником аспіранта. Тривалий час він викладав спецкурси лекцій з генетики мікроорганізмів і вірусів студентам біологічного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка (кафедри генетики, мікробіології і вірусології), а в даний час є головою мікробіологічної секції Малої академії наук. Є членом двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій при Інституті мікробіології і вірусології НАН України та Інституті молекулярної біології і гене-

тики НАН України, був членом ВАК України. Велику науково-організаційну роботу вчений проводить як член редакційних колегій журналу "Біополімери і клітина" та "Мікробіологічного журналу" і член редакційної ради "Вісника Українського товариства генетиків і селекціонерів". член президії Товариства мікробіологів України ім. С.М. Вернадського і член бюро Відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної і клінічної фізіології НАН України. Із перших днів заснування Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова Б.П. Мацелюх бере активну участь у його роботі, на кількох з'їздах Товариства обирався членом ради і президії УТГ і С. нагороджувався Почесними грамотами.

Крім науки, у житті ювіляра є ще одне творче "крило" — поезія. Разом з братом-художником Ярославом він опублікував книжку поезій і живопису

"Двокрилля" (Київ: Наукова думка 2000), яка хвилює читачів щирістю глибиною почуттів та гостротою сприйняття проблем минулого і сьогодення України з позиції громадянина патріота. Вчений також захоплюється грою шахи, розведенням кактусів та прадавньою історією України.

У своє 75-річчя ювіляр повний творчих сил і задумів, плідно та особисто працює експериментатором на ниві генетики мікроорганізмів.

Сердечно вітаємо Богдана Павловича з ювілеєм і бажаємо йому доброго козацького здоров'я, подальшої творчої наснаги, прихильності музи, щастливої творчого довголіття.

*Президія Українського товариства
генетиків і селекціонерів
ім. М.І. Вавилова
Редколегія журналу
"Вісник Українського товариства
генетиків і селекціонерів"*